

**ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

program of preschool child development "I am in the world". Kyiv, 144 p. [in Ukrainian].

11. Pustovit, H. P. (2004). Teoretyko-metodychni osnovy ekolohichnoi osvity i vykhovannia uchniv 1 – 9 klasiv u pozashkilnykh navchalnykh zakladakh [Theoretical and methodological foundations of environmental education and upbringing of students 1 – 9 classes in out-of-school educational institutions]. Kyiv – Luhansk, 540 p. [in Ukrainian].

12. Riznyk, L. M. (1995). Ekolohichne vykhovannia za narodnymi tradytsiiami [Ecological education according to folk traditions]. *Elementary school*. No. 7. pp. 20 – 26. [in Ukrainian].

13. Tarasenko, H. (2012). Formuvannia u doshkilnykhiv humanno-osobystisnoho stavlennia do pryrody : aksiolohichnyi aspekt [Formation of humane and personal attitude to nature in preschoolers: axiological aspect]. *Current problems of preschool*. Drohobych, pp. 13 – 20. [in Ukrainian].

14. Fitsula, M. M. (2000). Pedahohika : navch. posib. dlia stud. vyshchych ped. zakladiv osvity [Pedagogy : a textbook for students of higher pedagogical educational institutions]. Kyiv, 544 p. [in Ukrainian].

15. Iuzvak, Zh. (2000). Estetychne sprymannia : psykholohichnyi aspekt [Aesthetic perception : psychological aspect]. *Elementary school*. No. 12. pp. 51 – 52. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 11.08.2021

УДК 378.147.091.31

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243899>

**Валентина Литвин, доктор філософії, викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту
Комунального закладу "Харківська гуманітарно-педагогічна академія"
Харківської обласної ради**

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ

У статті здійснено контент-аналіз поняття "індивідуальна освітня траєкторія", розкрито принципи її побудови, схарактеризовано форми та методи реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти. З'ясовано, що визнання права здобувачів вищої освіти на побудову індивідуальної освітньої траєкторії є одним із сучасних актуальних нововведень. Схарактеризовано специфіку побудови індивідуального навчального плану здобувачів вищої освіти; розкрито права здобувачів вищої освіти на вибір освітніх компонентів при самостійному формуванні певної частини індивідуального навчального плану; визначено специфіку визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті та академічній мобільності.

Ключові слова: індивідуальна освітня траєкторія; студентоцентризований підхід; індивідуальний навчальний план; вибіркові освітні компоненти; неформальна освіта; мобільність.

Лит. 12.

**Valentyna Lytvyn, Doctor of Sciences (Philosophy), Lecturer of the Pedagogy, Psychology, Primary Education and Education Management Department
Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy",
Kharkiv Regional Council**

**INDIVIDUAL EDUCATIONAL TRACTORY OF HIGHER EDUCATION APPLICANTS:
CONTENT-ANALYSIS OF THE CONCEPT, PRINCIPLES OF CONSTRUCTION, FORMS
AND METHODS OF REALIZATION**

The article analyzes the content of the concept "individual educational trajectory", reveals the principles of its construction, describes the forms and methods of implementation of the individual educational trajectory of higher education. It has been found that the strategy of modern higher education is to provide opportunities for higher education students to discover and develop their creative potential. Recognition of the right of higher education seekers to build an individual educational trajectory is one of the current innovations. In this regard, the student-centered orientation and organization of the educational process acquires special relevance and value, which includes: taking into account the individual capabilities and needs of applicants for higher education; enabling their freedom to choose the components of educational programs; stimulating conscious and responsible design of individual educational trajectory by applicants for higher education. It is characterized that the modernization of the modern educational process involves a student-centered orientation, which means independence, comfort and individualization of learning, increasing the degree of freedom of learners regarding: their choice of educational components; non-formal education; training in domestic or foreign free economic zones

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ

under exchange or double degree programs (training within the framework of exercising the right to academic mobility); participation in research work (competitions of student research papers, educational and scientific conferences, publication of scientific articles, etc.); participation in competitions on professional skills (competitions), in the work of student self-government bodies, in career guidance work, in amateur art, in volunteer activity or sports, participation in trainings, master classes, etc. It is determined that the modern understanding of the construction of an individual educational trajectory means for the graduate higher freedom of search, choice, decision, as well as creativity in the construction of their own educational space; provides ways to achieve important educational goals for him both in educational activities and in various types of extracurricular activities and self-development.

Keywords: individual educational trajectory; student-centered approach; individual curriculum; elective educational components; non-formal education; mobility.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сьогодні якість професійної підготовки майбутніх фахівців зорієнтована на європейський вимір, де визначальними є вміння здобувати знання й продуктивно їх використовувати шляхом самовдосконалення й саморозвитку. Стратегія сучасної вищої освіти полягає у наданні можливості здобувачам вищої освіти виявити та розвинути свій творчий потенціал. Тому особливу цінність у системі професійної освіти майбутнього вчителя набуває її проєктно-творчий характер, в якому на перший план в освітньому просторі виходить саме проєктування власної навчальної діяльності шляхом побудови індивідуальної освітньої траєкторії та особиста відповідальність за результати її реалізації.

Визнання права здобувачів вищої освіти на побудову індивідуальної освітньої траєкторії є одним із сучасних актуальних нововведень державної нормативно-правової бази України. Зокрема, у Законі України "Про освіту" зазначено, що: "Індивідуальна освітня траєкторія – персональний шлях реалізації особистісного потенціалу здобувача освіти, що формується з урахуванням його здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду, ґрунтується на виборі здобувачем освіти видів, форм і темпу здобуття освіти, суб'єктів освітньої діяльності та запропонованих ними освітніх програм, навчальних дисциплін (освітніх компонентів) і рівня їх складності, методів і засобів навчання".

Аналіз основних досліджень і публікацій. Проблема формування та побудови індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти, займалось широке коло закордонних і вітчизняних науковців. Їх роботи стосуються як загальних положень, так і окремих аспектів зазначеної проблеми, а саме: індивідуалізації навчання (А. Богопольський, В. Володько, В. Гашимова, Н. Завієна, Г. Коберник, М. Мартинович, М. Махмутов, Т. Мішківська, Т. Некрасова, В. Одинцов, Л. Смілько, Н. Соловйова, А. Стеблецький та ін.); реалізації індивідуального підходу (А. Кірсанов С. Овчаров,

М. Сосяк, І. Шайдур та ін.); технології індивідуального навчання (Л. Липова, Ю. Макаров та ін.).

Проблемі визначення поняття "індивідуальна освітня траєкторія", присвячені дослідження К. Александрової, В. Багрії, А. Воронцова, Л. Глазкіної, Б. Долинського, Т. Ковальової, Т. Коростіянець, І. Краснощок, С. Литвиненко, О. Нещерет, Н. Рибалкіної, Н. Суртаєвої, О. Тубельського, А. Хуторського та ін.; побудові індивідуальних траєкторій навчання здобувачів вищої освіти на основі застосування вибіркового освітніх компонентів навчальних планів Л. Білоцької, С. Донченко, О. Пенчук та ін.

Мета статті. Здійснити контент-аналіз поняття "індивідуальна освітня траєкторія", розкрити принципи її побудови, схарактеризувати форми та методи реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підготовка здобувачів вищої освіти, які здатні до саморозвитку та самореалізації в майбутній професійній діяльності, є пріоритетним завданням сучасного закладу вищої освіти. У зв'язку з цим особливої актуальності та цінності набуває студентоцентрована орієнтація та організація освітнього процесу, що передбачає: урахування індивідуальних можливостей та потреб здобувачів вищої освіти; уможливлення їхньої свободи стосовно вибору компонентів освітніх програм; стимулювання свідомого й відповідального вибору індивідуальної освітньої траєкторії.

Таким чином, запровадження права та можливостей здобувачів вищої освіти на індивідуальну освітню траєкторію є одним з найактуальніших напрямів удосконалення освітнього процесу у вищій школі.

Логіка нашого дослідження передбачає здійснення контент-аналізу поняття "індивідуальна освітня траєкторія" (ІОТ).

Проблема побудови ІОТ представлена в психолого-педагогічних дослідженнях Є. Александрової, Ю. Барна, А. Гаязова, М. Гринько, В. Давидова, І. Зимньої, Т. Ковальова, Л. Колоніної, Т. Коростіянець, І. Краснощок, Т. Ломакіної, Л. Медвідь, О. Пенчук, П. Сисоєва, М. Соколова, Н. Суртаєвої, Т. Тимошина,

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ

А. Хуторського, В. Шадрикова, Н. Шапошнікова, І. Якиманської та інших.

Так, Т. Коростіянець вважає, що “індивідуальна освітня траєкторія є цілеспрямованою освітньою програмою, що забезпечує студентів позиції суб’єкта вибору, розробки, реалізації освітнього стандарту при здійсненні викладачем педагогічної підтримки, самовизначення і самореалізації” [4].

У дослідженнях А. Хуторського знаходимо трактується ІОТ як “персональний шлях реалізації особистісного потенціалу кожного здобувача в освіті”, в якому особистісний потенціал окреслює як сукупність здібностей (організаційно-діяльнісних, пізнавальних, творчих, комунікативних) тощо. Саме тому алгоритм індивідуалізації процесу навчання здобувачів вищої освіти повинен виглядати як індивідуальна освітня програма → індивідуальний освітній маршрут → індивідуальна освітня траєкторія [12].

На думку М. Барна та Л. Медвідь, ІОТ – це індивідуальний шлях здобувача вищої освіти, який він обирає для реалізації освітнього стандарту в межах певної освітньої програми, що залежить від індивідуальних особливостей та пізнавальних потреб здобувача, а також освітнього середовища закладу вищої освіти [1, 179].

О. Пенчук визначає ІОТ як “певну послідовність елементів навчальної діяльності кожного здобувача по реалізації власних освітніх цілей, що відповідає їх здібностям, можливостям, мотивації, інтересам, здійснювану при координуючій, організуючій, консультуючій діяльності педагога у взаємодії з батьками” [6, 37].

Поділяємо думку І. Краснощок та вважаємо, що освітня траєкторія є поняттям, що відбиває сутнісний напрям здобувача вищої освіти в освітньому просторі [5, 101].

Н. Кемерова зазначає, що: “Проектування індивідуальної освітньої траєкторії навчання – це конструктивна пізнавальна діяльність, яка спрямована на розвиток особистості студента, забезпечує придбання ним досвіду виконання специфічних особистісних функцій: свідомий вибір, визначення цілей, самореалізація, соціальна відповідальність”. Дослідниця вважає, що здобувач вищої освіти визначає індивідуальний сенс, ставить цілі, проектує етапи власної пізнавальної діяльності, що сприяє розвитку мотивації навчання, внутрішньої та зовнішньої самоорганізації майбутнього фахівця, здатність побудови траєкторії самонавчання [3].

Узагальнюючи думки науковців, під “індивідуальною освітньою траєкторією” здобувача вищої освіти, ми розуміємо обраний ними за власним бажанням і під власну відповідальність рух до досягнення,

визначеного стандартом освіти, рівня професійної компетентності, що здійснюється при педагогічній підтримці та контролі, в процесі якого відбувається їх творча самореалізація, прояв і розвиток сукупності особистісних якостей, відповідно до індивідуального освітнього маршруту.

Модернізація сучасного освітнього процесу передбачає студентоцентровану спрямованість, що означає самостійність, комфортність та індивідуалізацію навчання, збільшення ступенів свободи тих, хто навчається, щодо: вибору ними освітніх компонентів; навчання у рамках неформальної освіти; навчання у вітчизняних чи закордонних ЗВО за програмами обміну або подвійного диплома; участі у науково-дослідницькій роботі; у конкурсах з професійної майстерності, у роботі органів студентського самоврядування, у профорієнтаційній роботі, в художній самодіяльності, у волонтерській діяльності чи спорті та ін.

Розглянемо принципи побудови ІОТ здобувачів вищої освіти в освітньому середовищі закладу вищої освіти.

У ст. 10, п. 5 Закону України “Про вищу освіту” зазначено, що: “Індивідуальна освітня траєкторія у закладі вищої освіти реалізується через індивідуальний навчальний план. На основі навчального плану у визначеному закладом вищої освіти порядку для кожного здобувача вищої освіти розробляються та затверджуються індивідуальні навчальні плани на кожний навчальний рік. Індивідуальний навчальний план формується за результатами особистого вибору здобувачем вищої освіти ОК в обсязі, не меншому за встановлені цим Законом норми” [10].

У Положенні про організацію освітнього процесу у Комунальному закладі “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради (КЗ “ХГПА” ХОР) та її структурних підрозділах задекларовано, що індивідуальний навчальний план – це документ здобувача освіти, за яким здійснюється його навчання. Він містить інформацію про перелік обов’язкових та вибіркових освітніх компонентів, послідовність вивчення ОК і проходження практик, обсяг навчального навантаження (усі види навчальної діяльності), типи індивідуальних завдань (курсіві і кваліфікаційні роботи), систему оцінювання (поточний та семестровий контроль знань, атестацію здобувача освіти) [8].

Формування індивідуального навчального плану здобувача вищої освіти за певною ОП передбачає можливість індивідуального вибору ОК із дотриманням послідовності їх вивчення

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ

відповідно до структурно-логічної схеми підготовки фахівця. При складанні індивідуального навчального плану здобувач вищої освіти зобов'язаний: врахувати всі обов'язкові ОК; записатися на вивчення вибіркового ОК.

Таким чином, головний акцент в організації освітнього процесу ЗВО робиться на виборі здобувачами вищої освіти – освітніх компонентів (ОК), в межах реалізації відповідної освітньої програми (ОП). ОК вільного вибору здобувачів вищої освіти розробляються викладачами ЗВО з метою задоволення освітніх професійних запитів здобувачів, посилення їх конкурентоспроможності та затребуваності на ринку праці, з урахуванням вимог стейкхолдерів, тенденцій розвитку держави і політики в галузі освіти.

Практика вибіркового дисциплін уже не є новою, проте її впровадження в освітній процес багатьох закладів вищої освіти ще донедавна було формальним та неякісно організованим.

Одним із інструментів забезпечення якості вищої освіти та удосконалення процесів індивідуалізації навчання та побудови ІОТ є право здобувача вищої освіти на вибір освітніх компонентів при самостійному формуванні певної частини індивідуального навчального плану. Здобувач вищої освіти бере активну участь у формуванні своєї освітньої траєкторії, обираючи, що вчити, як вчити та як оцінювати власні знання [11].

М. Барна та Л. Медвідь [1, 181] зазначають, що здобувачі вищої освіти мають право вибору освітніх компонентів у межах, передбачених освітньою програмою та навчальним планом в обсязі, що становить не менше 25 % загального обсягу кредитів ЄКТС, передбачених для відповідного освітнього ступеня вищої освіти. Авторами стверджено, що для процесу створення індивідуальної освітньої траєкторії в частині вибіркового ОК характерним є дотримання певних етапів, а саме: 1) вивчення потреб, інтересів, запитів здобувачів вищої освіти, їх опитування щодо наявного переліку вибіркового ОК і аналіз результатів опитування; 2) розроблення оновленого переліку ОК, розміщення на офіційному сайті закладу вищої освіти для ознайомлення здобувачів вищої освіти та їх вибору; 3) моніторинг і перегляд освітньої програми в частині вибіркового ОК.

Відповідно до Положення про організацію освітнього процесу у КЗ “ХГПА” ХОР та її структурних підрозділах: “Обов'язкова складова навчального плану не може перевищувати 75 % обсягу (у кредитах ЄКТС) навчального плану і включає ОК, кваліфікаційні роботи, практики та

інші види навчального навантаження здобувачів вищої освіти, спрямовані на досягнення результатів навчання, визначених ОП. Обов'язкова складова навчального плану має містити всі компоненти, опанування яких необхідне для досягнення програмних результатів навчання (ПРН). Вибіркова складова навчального плану, яка призначена для забезпечення можливості здобувачеві освіти поглибити професійні знання в межах обраної ОП та / або здобути додаткові спеціальні професійні компетентності, має складати не менш як 25 % навчального навантаження” [8].

У КЗ “ХГПА” ХОР реалізація права здобувачів вищої освіти на вільний вибір забезпечується за умови, якщо кількість з них, які вивчатимуть вибірково дисципліну, становитимуть не менш 25 % від загальної кількості здобувачів цієї спеціальності згідно з освітнім ступенем. На сайті Академії розділі “Навчальний відділ” здобувачі вищої освіти можуть ознайомитися з переліком ОК, які пропонується до вибору з різних ОП. Повна інформація щодо кожного ОК розміщена на сайті кафедри, яка забезпечує викладання.

Здобувачі вищої освіти обирають вибірково ОК шляхом подання відповідної заяви до деканату факультету, згідно з ОП, не пізніше 10 днів поточного навчального року (для здобувачів освіти, які отримали освітньо-кваліфікаційний рівень “молодший спеціаліст” та мають ступінь вищої освіти “бакалавр”). До кінця березня кожного навчального року здобувачі вищої освіти подають заяви до деканатів факультетів, в яких із запропонованого переліку ОК вільного вибору здобувачів зазначають курси для вивчення у наступному навчальному році.

У закладі вищої освіти основними формами побудови ІОТ здобувачів вищої освіти в процесі навчальних занять є: лекції; лабораторні, практичні заняття та семінарські заняття; самостійна робота під керівництвом викладача; індивідуальні заняття; консультації; виробнича практика; курсова та дипломна (кваліфікаційна) робота; контрольні заходи; самостійна позааудиторна робота.

Система оцінювання знань здобувачів вищої освіти з кожного ОК включає поточний та підсумковий контроль знань, оцінювання результатів практик і державну атестацію за певним освітнім ступенем. Семестровий контроль проводиться у формах семестрового екзамену, диференційованого заліку або заліку з конкретного ОК в обсязі навчального матеріалу, визначеного навчальною програмою, і в терміни, встановлені навчальним планом.

Т. Годаванюк стверджує, що освітня траєкторія здобувача вищої освіти в умовах практичної підготовки (педагогічної практики) є неповторною послідовністю руху в напрямі професійно-особистісного розвитку через засвоєння професійних компетенцій [2, 23].

Практична підготовка є обов'язковим компонентом ОП для здобуття кваліфікаційного рівня і має на меті набуття здобувачем вищої освіти професійних навичок та вмінь. Вона проводиться на практичних заняттях і протягом виробничої практики. Основними видами практики є: навчальна й виробнича. Навчальна практика (тренінг, екскурсійно-оглядова, ознайомча, навчально-виробнича та інші), під час якої особа, яка навчається, під постійним керівництвом викладача у складі групи або індивідуально розв'язує навчальні завдання. Виробнича практика (педагогічна, асистентська, переддипломна), під час якої здобувач вищої освіти повністю або частково виконує функціональні обов'язки працівника відповідного фаху та вирішує реальні завдання. Структура виробничої практики залежить від змісту практичного навчання і повинна забезпечити виконання основних професійних функцій тих посад, на які може претендувати здобувач вищої освіти після здобуття відповідного освітнього ступеня [8].

Формування ІОТ здобувачів вищої освіти передбачає також визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті, які враховуються під час семестрового контролю (диференційований залік, ІНДЗ, самостійна робота здобувачів, участь у конкурсах студентських наукових робіт, олімпіадах, освітньо-наукових конференціях, тренінгах, майстер-класах тощо).

Здобувачі вищої освіти отримують інформацію безпосередньо (від завідувачів кафедр, деканів, викладачів, інформаційні стенди, веб-сайт ЗВО) щодо можливої участі у різних видах і формах неформальної освіти.

Відповідно до Положення про науково-дослідницьку роботу здобувачів освіти (НДРЗО) КЗ "ХГПА" ХОР, основними формами НДРЗО під час освітнього процесу є: підготовка рефератів, есе, доповідей на семінарах, наукових статей тощо та виконання індивідуальних робіт з елементами наукових досліджень за тематикою ОК, що вивчають здобувачі освіти; проведення лабораторних і практичних занять з елементами дослідження; курсові та випускові кваліфікаційні роботи, що містять розв'язання освітньо-наукових завдань; науковий розв'язок прикладних дослідницьких завдань під час проходження

практики. Формами НДРЗО у позанавчальний час є: індивідуальна НДРЗО під керівництвом науково-педагогічних працівників Академії; робота у наукових гуртках, проблемних групах, наукових товариствах здобувачів освіти; участь у науково-дослідницькій роботі у межах міжнародної наукової співпраці; представлення отриманих результатів на конкурсах студентських наукових робіт, конференціях, семінарах, виставках тощо, а також шляхом їхнього опублікування в наукових виданнях.

Результатами НДРЗО є: реферати, есе, курсові та випускні кваліфікаційні роботи з елементами наукової новизни отриманих результатів; наукові статті, тези доповідей конференцій; моделі, програмні продукти та інші наукові результати; офіційно визнані результати участі здобувачів освіти у конкурсах, виставках (грамоти, дипломи, відзнаки).

Результати наукових досягнень здобувачів освіти враховуються при: оцінюванні досягнень здобувачів освіти з ОК за підсумками виконання ІНДЗ; вступі на магістерські освітні програми та до аспірантури Академії; призначенні стипендії; визначенні форм матеріального і морального заохочення.

За високі досягнення та вагомі результати у науковій роботі здобувачі освіти можуть нагороджуватися грамотами, дипломами, подяками Академії, відзначатись преміями [7].

Залежно від цілей здобувачів вищої освіти їх ІОТ може вибудовуватися різноманітними шляхами. Наприклад, засвоєння здобувачами ОК може відбуватися як на базі свого ЗВО, а також у рамках реалізації права на академічну мобільність – на базі інших ЗВО (наукових установ).

Мобільність (Mobility): ключовий принцип формування європейських просторів вищої освіти та досліджень, що передбачає різноманітні можливості для вільного переміщення здобувачів освіти, викладачів, дослідників, адміністраторів у цих просторах із метою академічного і загальнокультурного взаємозбагачення, сприяє забезпеченню цілісності зазначених європейських просторів, сприяє формуванню ІОТ.

Основними цілями академічної мобільності учасників освітнього процесу КЗ "ХГПА" ХОР є: поліпшення якості вищої освіти; зростання ефективності наукових досліджень; підвищення конкурентоздатності випускників Академії на українському та міжнародному ринках освітніх послуг та праці; збагачення індивідуального досвіду учасників освітнього процесу щодо інших моделей створення та поширення знань;

ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ: КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ

залучення світового інтелектуального потенціалу до вітчизняного освітнього процесу на основі двосторонніх та багатосторонніх угод між ЗВО; встановлення внутрішніх та зовнішніх інтеграційних зв'язків; гармонізація освітніх стандартів партнерських ЗВО.

Основними видами академічної мобільності є:

- ступенева – навчання у ЗВО, відмінному від постійного місця навчання учасника освітнього процесу Академії, з метою здобуття ступеня вищої освіти, що підтверджується документом (документами) про вищу освіту або про здобуття ступеня вищої освіти від двох або більше ЗВО;

- кредитна – навчання у ЗВО, відмінному від постійного місця навчання учасника освітнього процесу Академії, з метою здобуття кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи та / або відповідних компетентностей, результатів навчання (без здобуття кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи), що будуть визнані у ЗВО постійного місця навчання вітчизняного чи іноземного учасника освітнього процесу. При цьому загальний період навчання для таких учасників за програмами кредитної мобільності залишається незмінним.

Формами академічної мобільності для учасників освітнього процесу Академії, що здобувають освітні ступені молодшого бакалавра, бакалавра, магістра та доктора філософії, є: навчання за програмами академічної мобільності; мовне стажування; наукове стажування. Учасники освітнього процесу Академії мають право на: безпечні та нешкідливі умови навчання; користування навчальною, науковою, культурною, спортивною базою закладу вищої освіти, участь у наукових конференціях, симпозиумах, виставках, конкурсах; представлення своїх наукових робіт для публікацій [9].

Сучасне розуміння побудови індивідуальної освітньої траєкторії означає для здобувача вищої освіти свободу пошуку, вибору, рішення, а також творчості в конструюванні власного освітнього простору; передбачає шляхи досягнення важливих для нього освітніх цілей як у навчальній діяльності, так і в різних видах позааудиторної діяльності та саморозвитку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. З'ясовано, що індивідуальна освітня траєкторія здобувача вищої освіти визначає персональний шлях реалізації його особистісно-професійного потенціалу, який він сконструював відповідно до своїх потреб та інтересів, мотивів, ціннісно-смыслових установок, здібностей та

можливостей для досягнення важливих для нього освітніх результатів.

Констатовано, що модернізація сучасного освітнього процесу передбачає студентоцентровану спрямованість, що означає самостійність, комфортність та індивідуалізацію навчання, збільшення ступенів свободи тих, хто навчається, щодо: вибору ними освітніх компонентів; навчання в рамках неформальної освіти; навчання у вітчизняних чи закордонних ЗВО за програмами обміну або подвійного диплома (навчання у рамках реалізації права на академічну мобільність); участі у науково-дослідницькій роботі (конкурсах студентських наукових робіт, освітньо-наукових конференціях, публікація наукових статей тощо); участі у конкурсах з професійної майстерності (олімпіадах), у роботі органів студентського самоврядування, у профорієнтаційній роботі, в художній самодіяльності, у волонтерській діяльності чи спорті, участь у тренінгах, майстер-класах тощо.

Під "індивідуальною освітньою траєкторією" здобувачів вищої освіти, ми розуміємо обраний ними за власним бажанням і під власну відповідальність рух до досягнення, визначеного стандартом освіти рівня професійної компетентності, що здійснюється при педагогічній підтримці та контролі, в процесі якого відбувається їх творча самореалізація, прояв і розвиток сукупності особистісних якостей, відповідно індивідуального освітнього маршруту.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямі можуть стати організаційно-педагогічні умови формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти в освітньому процесі закладу вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барна М. Ю., Медвідь Л. Г. Формування індивідуальної освітньої траєкторії студентів в умовах модернізації вищої освіти. *Інноваційна педагогіка* : наук. журнал. Одеса, 2019. Вип. 19. Т. 3. С. 178–184.
2. Годаванюк Т. Л. Індивідуальне навчання у вищій школі : монографія. Київ: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2010. 160 с.
3. Кемеров Н. С. Проектирование индивидуальной траектории обучения иностранному языку в техническом вузе. URL : <http://vestnik.tspu.ru/files/PDF/articles/kemerovans.53572922010.pdf> (дата звернення : 29.09.2021).
4. Коростіянець Т. П. Індивідуальна освітня траєкторія – освітня програма студента. *Науковий вісник Донбасу* : зб. наук. пр. 2013. №

**ІНДИВІДУАЛЬНА ОСВІТНЯ ТРАЄКТОРІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ:
КОНТЕНТ-АНАЛІЗ ПОНЯТТЯ, ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ**

1. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_1_18.pdf (дата звернення : 01.10.2021).

5. Краснощок І. П. Індивідуальна освітня траєкторія студента: теоретичні аспекти організації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах* : зб. наук. пр. Запоріжжя : КПУ, 2018. Вип. 60. Т. 1. С. 101–107.

6. Пенчук О. П., Донченко С. В., Білоцька Л. Б. Побудова індивідуальних траєкторій навчання студентів на основі застосування вибірових елементів навчальних планів. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну* : зб. наук. пр. Київ, 2017. № 2 (109). С. 36–41.

7. Положення про науково-дослідницьку роботу здобувачів освіти Комунального закладу “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради. URL : http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/pologennya_ndrs.pdf (дата звернення : 08.10.2021).

8. Положення про організацію освітнього процесу у Комунальному закладі “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради та її структурних підрозділах. URL : <http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/osvitni%20proces.pdf> (дата звернення : 28.09.2021).

9. Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність учасників освітнього процесу Комунального закладу “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради. URL : <http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/acadmobilst.pdf> (дата звернення : 09.09.2021).

10. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII (редакція від 02.10.2021, підстава – 1709-IX). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> (дата звернення: 15.09.2021).

11. Стадний Є., Куделя М., Жерьобкіна Т., Безман А. Вибір без вибору : моніторинг вибірових курсів у державних вишах. URL : <https://www.cedos.org.ua/uk/articles/vybir-bez-vyboru-monitorynh-vybirkovykh-kursiv-uderzhavnykh-vyshakh> (дата звернення : 02.10.2021).

12. Хуторський А. Індивідуальна освітня траєкторія. URL : <http://osvita.ua/school/theory/2287/print> (дата звернення : 12.09.2021).

REFERENCES

1. Barna, M. Yu. & Medvid, L. H. (2019). Formuvannya indyvidualnoi osvitnoi traiektorii studentiv v umovakh modernizatsii vyshchoi osvity

[Formation of individual educational trajectory of students in the conditions of modernization of higher education]. *Innovative pedagogy: science. magazine*. Odesa, issue. 19. Vol. 3. S. 178–184. [in Ukrainian].

2. Hodavaniuk, T. L. (2010). Indyvidualne navchannia u vyshchii shkoli [Individual education in high school]. Kyiv, 160 p. [in Ukrainian].

3. Kemerova, N. S. Proektyrovanye yndyvydualnoi traiektoryi obucheniya ynostrannomu yazyku v tekhnicheskoy vuzze [Designing an individual trajectory of learning a foreign language in a technical university]. Available at: <http://vestnik.tspu.ru/files/PDF/articles/kemerovans.53572922010.pdf> [in Russian].

4. Korostiianets, T. P. (2013). Indyvidualna osvitnia traiektoriia – osvitnia prohrama studenta [Individual educational trajectory is a student's educational program]. *Scientific Bulletin of Donbass: Coll. Science. works*. No. 1. Available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/nvd_2013_1_18.pdf [in Ukrainian].

5. Krasnoshchok, I. P. (2018). Indyvidualna osvitnia traiektoriia studenta: teoretychni aspekty orhanizatsii [Individual educational trajectory of the student: theoretical aspects of the organization]. *Pedagogy of formation of creative personality in higher and general education schools: coll. Science. works*. Zaporizhzhia, issue 60. Vol. 1. pp. 101–107. [in Ukrainian].

6. Penchuk, O. P., Donchenko, S. V. & Bilotska, L. B. (2017). Pobudova indyvidualnykh traiektorii navchannia studentiv na osnovi zastosuvannya vybirkovykh elementiv navchalnykh planiv [Construction of individual learning trajectories of students based on the use of selective elements of curricula]. *Bulletin of Kyiv National University of Technology and Design: Coll. Science. works*. Kyiv, no. 2 (109). pp. 36–41. [in Ukrainian].

7. Polozhennia pro naukovu-doslidnytsku robotu zdobuvachiv osvity Komunalnoho zakladu “Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia” Kharkivskoi oblasnoi rady [Regulations on research work of students of the Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy” of the Kharkiv Regional Council]. Available at: http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/pologennya_ndrs.pdf [in Ukrainian].

8. Polozhennia pro orhanizatsiiu osvitnoho protsesu u Komunalnomu zakladi “Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia” Kharkivskoi oblasnoi rady ta yii strukturnykh pidrozdilakh [Regulations on the organization of the educational process in the Municipal Establishment “Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy” of the Kharkiv

**ОБГРУНТУВАННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАВЧАННЯ
ЯК УМОВИ СТВОРЕННЯ СПІВДІЯЛЬНІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ**

Regional Council and its structural units]. Available at : <http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/osvitni%20proces.pdf> [in Ukrainian].

9. Polozhennia pro poriadok realizatsii prava na akademichnu mobilnist uchashnykiv osvithnoho protsesu Komunalnoho zakladu "Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia" Kharkivskoi oblasnoi rady [Regulations on the procedure for exercising the right to academic mobility of participants in the educational process of the Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of the Kharkiv Regional Council]. Available at: <http://www.hgpa.kharkov.com/wp-content/uploads/2019/normatyvni/acadmobilnist.pdf> [in Ukrainian].

10. Pro vyshchu osvitu : Zakon Ukrainy vid

01.07.2014 r. № 1556-VII (redaktsiia vid 02.10.2021, pidstava – 1709-IX) [On higher education : Law of Ukraine from July 7 2014, No. 1556-VII (edition from October 2 2021, basis No. 1709-IX)]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text> [in Ukrainian].

11. Stadnyi, Ye., Kudelia, M., Zherobkina, T. & Bezman, A. Vybir bez vyboru : monitorynh vybirkovykh kursiv u derzhavnykh vyshakh [Choice without choice: monitoring of elective courses in state universities]. Available at: <https://www.cedos.org.ua/uk/articles/vybir-bez-vyboru-monitorynh-vybirkovykh-kursiv-uderzhavnykh-vyshakh> [in Ukrainian].

12. Khutorskyi, A. Indyvidualna osvithna traiektoriia [Individual educational trajectory]. Available at: <http://osvita.ua/school/theory/2287/print> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 26.08.2021

УДК 37.015.31

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2021.243900>

Ванда Вишківська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та історії педагогіки Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова
Олександра Шикиринська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
Галина Бевзо, кандидат філологічних наук, доцент кафедри загальноосвітніх дисциплін ПВНЗі "Українсько-американський університет Конкордія"

**ОБГРУНТУВАННЯ РОЗВИВАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ НАВЧАННЯ ЯК УМОВИ
СТВОРЕННЯ СПІВДІЯЛЬНІСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ**

У статті актуалізуються теоретичні засади розвитку особистості; обґрунтовуються механізми внутрішнього розвитку особистості, які залежать від здатності особистості сприймати і засвоювати соціокультурний досвід, від розвитку самоактивності як джерела внутрішніх змін учнів, їхнього інтелектуального та морально-вольового розвитку. Здатність до опанування нового наукового знання трактується як готовність особистості до активного засвоєння актуального культурно-соціального досвіду, до налагодження продуктивних, гармонійних взаємовідносин між учасниками освітнього процесу на засадах педагогіки співробітництва.

Ключові слова: розвиток особистості; розвивальний потенціал навчання; педагогіка співробітництва; інтерактивне навчання.

Лит. 12.

Vanda Vyshkivska, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Theory and History of Pedagogy Department, Mykhaylo Drahomanov National Pedagogical University
Oleksandra Shykyrynska, Ph.D.(Pedagogy), Associate Professor of the Preschool and Primary Education Department Vinnytsya Mykhaylo Kotsyubynskiy State Pedagogical University
Galina Bevzo, Ph.D.(Philology), Associate Professor of the General Education Disciplines Department Concordia Ukrainian-American University

**JUSTIFICATION OF THE DEVELOPMENTAL POTENTIAL OF STUDYING AS A
CONDITION FOR CREATING A COOPERATIVE EDUCATIONAL SPACE**

The article updates the theoretical psychological and pedagogical platform of technologies of developmental studying, which allows to look at the development of personality and the implementation of the developmental function of learning in the education system from other points of view.